

Ideologie gender

„Vyloučení antropologického základu rodiny, diktát výchovných programů.“
(papež František, Amoris laetitia od. 56.)

Sborník k semináři pořádanému Národním centrem pro rodinu, Katechetickou sekcí
ČBK, Sekcí pro mládež ČBK a Sekcí církevního školství ČBK.

Olomouc, 1. března 2018

Neprošlo jazykovou korekturou.
Vytisknuto pro potřeby účastníků semináře.
Neprodejné.

Obsah

Roman Cardal: Člověk jako osoba

Mária Raučinová: Feminizmus a genderová teorie

Marie Oujezská: Co společnost dluží ženám v rodině

Nina Nováková: Gender ve výchovně vzdělávacích programech

Jan Balík: Netušené zdroje katolické antropologie

Dominika Konečná: Specifické aspekty násilí v současné rodině

Hana Imlaufová: Rozdíly mezi mužem a ženou a jejich důležitost pro zdravý rozvoj identity člověka

ČLOVĚK JAKO OSOBA

Roman Cardal

1. KDO JE TO ČLOVĚK?

Kdo zodpoví tuto otázku? Odpověď patrně očekáváme od nějakého vědního oboru, jako jsou biologie, psychologie, sociologie, kulturní antropologie apod. Všem těmto dnešním vědám je vlastní tzv. metodologický naturalismus – citace. Co to znamená? Všechna podaná vysvětlení musí vycházet z empiricky doložitelných příčin – platí pro vznik (původ) člověka, pro jeho bytostnou konstituci (přirozenost), pro jeho specifické činnosti (racionální a volní činnost) a tedy i pro jejich předměty – pro poznávanou skutečnost a pro vytyčované cíle. Uzavření člověka do horizontu zkušenosti a konkrétních dějin.

2. SLEPÁ ULÍČKA EMPIRICKÉHO VÝZKUMU

Vývoj moderního myšlení nabral kurz, v němž autorita empirických věd postupně zatlačila autoritu filosofie. Díky přesunu všech kompetencí při odhalování identity člověka na empirické vědy se v rámci západní kultury začaly objevovat kolizní plochy, kterých si většina dnešních lidí stále ještě není vědoma. Jeden příklad za všechny. Nemalý počet našich současníků se stále ještě nerozloučil s přesvědčením, podle něhož člověku náleží určitá nezpochybnitelná práva – např. právo na život, na svobodný rozvrh existence, na svobodné vyjadřování, sdružování, vyznání atd. Jaká tato práva jsou a z jakého důvodu jsou člověku přisuzována? Můžeme se při hlubším zamyšlení nad tímto problémem vyhnout následným otázkám?

- Je skutečně pravda, že člověku tato práva náleží, jsme schopni jejich přináležitost spolehlivě poznat? Co když se v tom mýlíme? Anebo byly tyto výsady západnímu člověku přiznány pouhým právním úkonem a otázka, zda mu náleží *secundum naturam* (v souladu s jeho přirozeností) je zbytečná? Viz anketa UNESCO v souvislosti s vyhlášením Všeobecné deklarace lidských práv.
- Můžeme v této oblasti dospět k nezpochybnitelným jistotám? Není trvání na nezpochybnitelných jistotách pyšným nárokem nepoučených fundamentalistů?
- Pokud tyto jistoty máme, týkají se uvedená práva všech lidí a všech dob? Jsou skutečně obecná, trans-kulturní? Existují normy správného jednání (např. respekt práv osob) společné pro všechny doby a kultury? Anebo je to myšleno tak, že tzv. základní lidská práva náleží jen západnímu člověku v určité fázi jeho dějin?
- Přísluší tato práva člověku nutně? Anebo je jejich přisuzování lidské bytosti nahodilé (ustavily se historicky v rámci nenutného vývoje západní kultury a civilizace), takže je myslitelná situace, kdy člověku nejsou tato práva přiznána bez podstatné újmy na jeho lidství?

Stojíme proto před dvěma alternativami, v nichž je pojmání lidské osoby diametrálně odlišné:

1) Pokud by zdrojem těchto práv nebylo pouze nahodilé lidské ustanovení závislé na nějakém konkrétním kulturně-historickém kontextu (právní pozitivismus), ale samotná bytostná konstituce člověka (pojetí přirozených práv), která není žádným sociálním a kulturním konstruktem, pak by měl osobní ráz existence člověka tyto důsledky:

- Povinnost bezpodmínečného respektu každého člověka – v každé době a kultuře.

- Nelegitimitnost manipulace a instrumentalizace člověka (člověk jako cíl, ne jako prostředek – viz klasické dělení druhů hodnot – bonum honestum, bonum utile, bonum delectabile – jako základ pro různé vztahování se k člověku).

- Implikace rovnosti všech lidí – instrumentalizace druhých (vztahování se k člověku podle logiky bonum utile a bonum delectabile) předpokládá nerovnost; člověk užívaný jako prostředek pro mé cíle (užitečnost, slast) je něco méně než já. Výrazem tohoto poměru je fakt, že nemohu takto využívaného druhého člověka volně akceptovat pro něj samotného, nýbrž jen jako nástroj pro dosažení mého cíle.

2) Dnešní doba se zbavila nástrojů, jimiž by výše nastíněné pojetí člověka a vztahu k němu bylo možné obhájit. Vynořily se totiž již zmíněné kolizní plochy:

a) Moderní empirická věda nedovoluje dospívat k poznatkům, o nichž by mohla s jistotou říct, že jsou pravdivé, jisté, obecně platné a nutné. Empirická podoba světa je od základu proměnná. Viz. kolaps empirismu (teorie povyšující empirický přístup do pozice modelu lidské racionality) při stanovování kritéria pravdivosti.

b) Pak je zde rovina dnes převládajícího filosofického přesvědčení – dynamická ontologie, postmoderní relativismus, multi-kulturalismus (každá doba a kultura generuje své systémy hodnot a norem). Také samotné pojetí člověka (např. jako osoby) je v této optice vždy zásadně kulturně-historicky podmíněno. Důsledek – nelze zastávat žádné pojetí nezpochybnitelných práv člověka a respekt osoby je tedy postojem toliko historicky podmíněným a jen dočasně platným. Proto se dnes na Západě vyžaduje např. respekt kultury, v níž ženy nejsou rovny mužům (nemají stejná práva), mohou být bity, nevěřící jsou lidmi druhé kategorie, odpad od víry se trestá smrtí atd. Jde přece o jiný systém hodnot a norem a moderní intelektuál už nemá žádné prostředky k prohlášení podobných postojů za nepřijatelné (musel by rehabilitovat přesvědčení o existenci objektivního dobra a zla, což se mu jeví jako „návrat do středověku“.

3. NEZBYTNOST PŘEKONÁNÍ EMPIRICKÉHO PŘÍSTUPU K ČLOVĚKU

Bio-, psycho-, socio- a kosmo-determinanty jako limitující faktory lidského jednání; Platónova II. navigace ve Fedónovi, nemožnost materialistické interpretace lidského života (důkaz svobody), žádná empirická věda nikdy neodhalí identitu člověka. Žádná empirická věda nedokáže stanovit kritéria vědeckosti. Bez dobré filosofie nelze v těchto otázkách dospět ke spolehlivě zajištěným vhledům. Nově otevřený obzor: člověk jako svobodný aktér svého života, jako občan dvou světů – neproniknutelné tajemství.

4. KONSEKVENCE DŮKAZU SVOBODY

Operativní autonomie předpokládá autonomii ontologickou – člověk je substance: bytostná originalita, původnost, neodvozenost od jiného od sebe a od všeho předchůdně jsoucího (člověk nemůže být evolučním derivátem vesmírné hmoty). Infikování křesťanského myšlení evoluční mentalitou – důsledek filosofického analfabetismu.

5. SPRÁVNÉ POJETÍ SVOBODY

Svoboda jako aktivní indeterminace vůle – schopnosti chtít; potence má však strukturu (jinak by byla zároveň a ve stejném ohledu kapacitou opaků, což je rozpor), proto je vůle (aktivní schopnost, potentia activa) finalizována dobrem. Analogické poměry panují na úrovni rozumu – je schopností myslet pravdivě. Gender ideologie mylně předpokládá, že volba různých alternativ je stejně hodnotná a že leží mimo kvalifikaci objektivní dobro-zlo, která by byla nezávislá na nás (objektivní).

6. NUTNOST IDENTIFIKACE TOHO, CO JE PRO ČLOVĚKA DOBRÉ

Sokrates: člověk jako bytost svobodná-nehotová; má se dohotovit-seberealizace. V čem nalezneme naše uskutečnění? Valorizace života (nejen žít, ale dobře žít) – jaké hodnoty se nám nabízejí, tradiční kánon hodnot a přesah člověka vůči nim (zdraví, krása, síla, moc, bohatství, sláva). Důvod přesahu: vůle je ve své činnosti podmíněna činností rozumu a akční rádius rozumu je neomezený (důkaz) – jsme otevřeni k celku skutečnosti (tj. přirozená metafyzičnost lidského myšlení), extatická povaha člověka – tendence k přesahu všeho částečného jak v linii činnosti racionální, tak v linii činnosti volní.

Platón – podobenství o jeskyni: většina lidí se honí za zdánlivými dobry (rozlišení dobra zdánlivého a skutečného), poněvadž jejich mysl není kultivovaná; co je dobré, závisí na cílech (rozlišení řízení a vedení); radix peccati est ratio – non consideratio ordinis. Co kdyby se filosofii podařilo dokázat, že existuje celek skutečnosti nejen v extenzivním smyslu, nýbrž i ve smyslu intenzivním – Skutečnost dokonalá a tedy do sebe koncentrující veškerou bytostnou pozitivitu (Absolutní Dobro)? Filosofie tímto důkazem disponuje.

7. LIDSKÁ OSOBA JE NESMRTELNÁ

Zaměřenost člověka k trvalým hodnotám (viz. celek skutečnosti v její poznatelnosti – je trvalý, nemůže nebýt) jakožto k osvojitelným kvalitám. To implikuje trvalost jejich subjektu.

8. ANTROPOLOGICKÝ DŮSLEDEK

Poslední smysl života člověka jakožto osoby je indikován zaměřením jeho specifických schopností – rozumu a vůle. Ty jsou otevřeny a dokonce přímo zaměřeny na skutečnost jako celek (extenzivně) i Skutečnost jako Celek (intenzivně – Bůh). Díky svobodě člověk stojí před alternativami dobro – zlo (v jejich mnohých podobách v situaci pozemské lidské existence) a Dobro - Zlo (v nejzazší podobě této alternativy – volba Boha jakožto zdroje veškerého dobra či volba, jíž se Bůh odmítá). Enormní důstojnost

člověka, vysoká rizikovost lidské existence – možnost věčného sebe-uskutečnění anebo věčného sebe-zmaření.

Falešnost moderního pojetí autonomie člověka (Descartovo předznamenání budoucího vývoje, uzavření subjektu do sebe). Člověk se může sebe-uskutečnit jen vztahem k jinému od sebe (zákon potenciality je zákonem závislosti).

9. IDEOLOGIE GENDER

Zcela v kontextu filosoficky nepřijatelných postojů – výlučná empirizace poznání, relativismus, odmítnutí autority filosofie, výpadek noetických a ontologických reflexí (proto neuznává existenci invariantní lidské přirozenosti), svévole při zacházení s pojmem „identity“ – jeho transcendentální výskyt je znamením, že jeho vypracování spadá do výlučné koncepce filosofie a ne nějaké partikulární vědy. Nebezpečnost této ideologie – ideje mají následky – v životě jedinců i společnosti; ideologie deformuje myšlení a chtění člověka, deformuje jeho vnitřní profil, s nímž po smrti vstupuje do věčnosti. Proto každá taková ideologie představuje smrtelné nebezpečí pro každého z nás.

Závěrečná poznámka: Každý z těchto bodů by měl být předmětem dlouhé a pečlivé filosofické analýzy. Vzhledem ke krátkému času, který je přednášejícím na této konferenci vyhrazen, to však není možné. Proto jsem se omezil jen na jejich krátkou prezentaci a předložil je jako ukazatele, které nás mohou orientovat při zkoumání této důležité otázky.

Feminizmus a rodová ideológia

Mária Raučinová

Feminizmus a kresťanstvo. Sú tieto dve oblasti zlučiteľné? Aká definícia vlastne zodpovedá feminizmu a aké pozície dnes zaujímajú feministi? Kto zastáva skutočné práva žien a aké je dnešné postavenie ženy oproti minulosti? Tieto otázky si treba legitímne klásť v súčasnosti, keď sa o ženu už viacero desaťročí „zvádza ideologický boj“. Žena sa na jednej strane stala štítom boja za ľudské práva až do absurdných požiadaviek tzv. nových práv, na druhej strane na ženu sú kladené obrovské nároky na zodpovednosť a nezávislosť.

Prednáška sa pokúša voviesť do témy feminizmu a rodovej teórie viac hĺbky, detailov a okolností, a najmä rozlišovania. Nie je totiž možné dnes pracovať s témou ženskej emancipácie a feminizmu povrchno alebo čiernobielo. Nemôžeme sa nechať vohnať do pasce zosmiešňovania či odmietania feministických argumentov, ktoré si vyžadujú citlivé odpovede. Najlepším riešením je namiesto kritiky feminizmu urobiť pre dôstojnosť ženy a jej postavenie v spoločnosti niečo pozitívne. Ján Pavol II. hovorí o „novom feminizme“, ktorý „nepodlieha pokušeniu nasledovať vzory ‚maskulinizmu‘, ale dokáže rozpoznať a vyjadriť autentického génia ženy vo všetkých prejavoch spoločenského života“ (*Evangelium vitae*, 99).

Spoločnosť predkladá pred ženu nové výzvy i nové ohrozenia. Úlohou kresťanstva nie je banalizovať problémy, ale hľadať riešenia. Žena napriek platným zákonom o rovnosti na základe ľudskej dôstojnosti sa opakovane stáva nelegálne aj legálne predmetom obchodu, stranou komoditnej zmluvy, je zneužívaná fyzicky či zdravotne abortívnym a antikoncepčným priemyslom pod rúškom slobodnej voľby. Stáva sa častým konzumentom antidepresív v dôsledku narušenia svojho citového sveta rozpadom manželského resp. partnerského vzťahu. Mužský svet sa potom stáva pre ňu „hrozbou“ a ona hľadá úkryt a porozumenie v rovnakopohlavnom spolužití.

Pre muža aj ženu je náročné žiť vzájomnosť v odlišnosti. Konzumná mentalita nás totiž málo pripravuje na dennodennú obetavú službu a vzájomné darovanie sa, hoci dôvodov je dosť. Rola ženy, ako bola chápaná kedysi, sa do veľkej miery zmenila. Nie je možné vrátiť ju späť. Hoci sa veľa pozitív dosiahlo historickým udelením práv žien na vzdelanie, na činnosť vo verejnom živote, s tým nevyhnutne narástlo sebavedomie ženy a jej nároky. Ženy túžili po rozšírení priestoru na realizáciu aj mimo domova. Feminizmus, ak je preniknutý láskou k životu, nie je sám osebe zlý. V dejinách sa však dostal do slepej uličky, keď postupne oberal ženu v mene slobody o slobodu.

Pohľad na širší kontext dejín feminizmu, na jeho filozofické, sociologické či politické vplyvy umožňuje objektívnejšie zhodnotiť a rozlíšiť jednotlivé prúdy feminizmu a vidieť ich neskreslený dopad na ženu či na vzájomný mužsko-ženský vzťah. Nové antropológie ochudobňujúce človeka o jeho transcendentný rozmer, porozumenie slobody ako absolútnej autonómie, dôraz len na jedinečnosť a prítomnú chvíľu namiesto perspektívy cieľa a zmyslu ľudského života prinieslo pokrivený pohľad na poslanie a úlohu ženy. Nemalou mierou prispeli k deformácii oprávnených snáh žien osobné

morálne zlyhania niektorých popredných predstaviteľiek feminizmu a ich názory na voľnosť a slobodu. V dôsledku ich škandalózneho správania sa im v médiách dostalo neúmerne veľa popularity. Možno i preto sa ženská otázka v podobe feminizmu dostala do opozície s cirkevným prostredím.

Táto situácia pretrváva v slabšej či silnejšej miere dodnes. Preto je dôležité znovu sa ponoriť do histórie a odkryť všetky neuralgické miesta, ktoré feminizmus priviedli až do súčasnej polohy rodovej ideológie. Napriek tomu nemožno feminizmus nazvať jedným slovom, treba rozlišovať tri základné podoby feminizmu: feminizmus rovnosti, feminizmus diferencie a konštruktivistický feminizmus, z ktorých každý má iné východisko, filozofické pozadie a iný prienik s kresťanským pohľadom na ženu.

Súčasná genderová agenda či rodová teória vychádza z tretieho typu feminizmu – konštruktivistického, ktorý nevychádza z prirodzenosti či podstaty človeka, ale pohlavie a rod vníma ako sociálnu a kultúrnu konštrukciu nepodmienenú biologickým pohlavím. Z témy rovnosti či odlišnosti muža a ženy prechádza na tému diverzности pohlaví. Hlásia „emancipáciu od samotných patriarchálnych kategórií ‚človek‘ a ‚žena‘“. Jej ťažiskom sa stáva dekonštrukcia akýchkoľvek identít. Postštrukturalistický či konštruktivistický feminizmus presmeroval v deväťdesiatych rokoch 20. storočia politickú agendu žien na boj za práva lesbičiek, gejov, bisexuálov a transsexuálov. Rod, ktorý sa dovtedy chápal v nadväznosti na pohlavie, sa stal samostatnou kategóriou, už sa netýkal iba mužov a žien, ale pohlavných identít nekonečného radu. Táto rodová perspektíva sa od Svetovej konferencie o ženách začala postupne lobisticky presadzovať niektorými prúdmi a to pod rúškom ženskej agendy, diskriminácie a boja proti násiliu. V skutočnosti šlo o uvedenie agendy LGBTI na medzinárodné fóra. Pojmy rodová rovnosť, rod, rodová identita a sexuálna orientácia sa stali stĺpmi rodových štúdií, ktoré sa postupne dostali na akademickú pôdu a do verejných inštitúcií bez poctivej konfrontácie s inými filozofickými a antropologickými konceptmi. Zdanlivo šlo iba o presadenie rovnocenného postavenia mužov a žien a väčšie zastúpenie žien v spoločnosti, preto sa širšia odbornosť nevenovala hlbšej analýze. V skutočnosti teória už biologicko-psychicko-duchovná jednota človeka „rozobrala na drobné“ a jednotlivé absurdné kombinácie s ich nesúladosť stavala na roveň prirodzenosti. Namiesto pojmu „pohlavná identita“, ktorý jasne poukazoval na spätosť pohlavia s identitou človeka, sa vniesol pojem „rodovej identity“, ktorý umožňoval vyjadriť vlastné subjektívne cítenie mužskosti či ženskosti, respektíve otvoril hranice iným sexualitám. Takto sa pojmy cez ich použitie najprv v odbornej literatúre, neskôr v dokumentoch expertov, súdnych spisoch dostali až do medzinárodných dohovorov, aby pevne zakotvili v medzinárodnom práve a stali sa predmetom kontroly medzinárodnými výbormi. Tento etablovaný inštitucionálny mechanizmus vyvíja tlak na politiku jednotlivých štátov aj v otázkach, ktoré patria zvrchovane do kompetencie národných štátov. Úzka skupina odborníkov určuje normy v otázkach, akými sú ľudské práva, sexualita, rodinný život, počet detí, a to prostredníctvom všeobecne platných štandardov bez toho, aby prebehla verejná a odborná diskusia v jednotlivých štátoch. Z rodovej teórie, ktorá patrí legitímne do oblasti pluralitných štúdií filozofie či sociológie, sa tak stáva jediný určujúci koncept sexuality v ľudskej spoločnosti. Lobingové skupiny presadzujúce práva LGBTI

manipulujú aj s vedou a vytvárajú tlak na vedecké fóra, aby uznali prirodzenosť homosexuality či transsexuality. Ak sa takáto rodová výchova inkorporuje aj do školských programov a cielene preniká do všetkých oblastí bez toho, aby autori predložili overené dôsledky tohto konceptu, nadobúda znaky ideológie a totality, akú sme zakúsili pri jednostrannej marxistickej výchove.

Kresťanský koncept ženy, muža a rodiny sa nevyhnutne potrebuje vymedziť voči ideologickým formám feminizmu. Potrebuje dôkladne preskúmať ich východiská, podnietiť vedeckú analýzu ich axióm a odhadnúť všetky negatívne dôsledky rodovej ideológie na ľudskú spoločnosť. Argumentovať nie nábožensky ale prednostne antropologicky. Nový feminizmus Jána Pavla II. chce k tomu nemalou mierou prispieť. Kým sekulárny feminizmus formuloval množstvo otázok, ale veľká väčšina feministických teórií na ne neodpovedala adekvátne, nový feminizmus založený na teológii vzťahu a hodnote osoby, na kresťanskom personalizme, s príspevkami myslenia a skúseností mnohých kresťanských žien, ponúka silný potenciál k novej evanjelizácii a formuluje pre ženy nové úlohy v Cirkvi a spoločnosti.

Literatúra:

- Conde, Gloria. *New Woman*. USA: Circle Press, 2002.
- Butler Judith. *Trampoty s rodom. Feminizmus a podryvovanie identity*. Bratislava: Aspekt, 2014.
- De Marco, Donald, Wiker Benjami. *Architekti kultúry smrti*. Praha: Res Claritatis, 2011.
- Fula, Milan. *Antropológia ženy*. Bratislava: Don Bosco, 2004.
- Hooks, Bell. *Feminizmus do vrecka*. Bratislava: Aspekt, 2013.
- Kuby, Gabriele. *Globálna sexuálna revolúcia*. Bratislava: Lúč, 2013.
- Letz, Ján. *Filozofická antropológia*. Bratislava: ÚSKI, 1994.
- Letz, Ján: *Mystičky Západu*, Prešov: Michal Vaško, 2002.
- Melina, Lívio. *Kultúra rodiny, reč lásky*. Bratislava: Don Bosco, 2014.
- Moses, Claire. *French Feminism in the 19. cent.* USA: State University of New York, 1984.
- Offen, Karen. *Definig Feminism. A Comparative Historical Aproach*. Chicago: The University of Chicago Press, 2012.
- Opočenská Jana. *Zpovzdáli se dívali také ženy*. Praha: Kalich, 1995.
- O'Leary, Dale. *The Gender Agenda. Redefining Equality*. Lafayette: Vital Issues Press, 1997.
- Peeters, Marguerite. *The New Global Ethic.: Challenges for the Church*, 2005, www.laici.va
- Raučinová, Mária. *Gender alebo rodová ideológia*. Bratislava: Don Bosco, 2014.
- Trapková, Ludmila, Chvála Vladislav. *Žena a muž v rodine*. Praha: Vyšehrad s.r.o, 2014.
- Trizuljaková, Eva. *Znamenie ženy*. Bratislava, 2008. Rukopis.
- Von Hildebrand, Alice. *On Feminism and Feminity*, 2003. In: catholic.org,
- Zeno, Kathrin. *Som žena*. Bratislava: Slovo medzi nami, 2010.

Cirkevné dokumenty:

František: *Amoris laetitia*. Trnava: SSV, 2016

Ján Pavol II. *Evangelium vitae*. Trnava: SSV, 1995.

Ján Pavol II. *Mulieris dignitate*. Rím: SÚSCM, 1991.

Ján Pavol II. *List ženám*. Trnava:SSV, 2009.

Kongregácia pre náuku viery. *List biskupom Katolíckej cirkvi o spolupráci mužov a žien v Cirkvi a vo svete*, 2004. In: vatican.va

Pápežská rada pre rodinu. *Rod – kontroverzná téma*. Trnava: SSV, 2013.

Španielska biskupská konferencia. *Pravda o láske človeka*. Trnava: SSV, 2013.

Co společnost dluží ženám v rodině – výtah referátu

Marie Oujezdská

Referát je zaměřen na genderovou tematiku z pohledu většinové společnosti. Pokud se hovoří o genderové rovnosti, má většina lidí na mysli snahu o nediskriminaci žen. Někdy se v této souvislosti hovoří také o rovných příležitostech žen a mužů. Pro správné předporozumění složité situaci je užitečné brát tuto skutečnost vážně. Zatímco genderová teorie není slučitelná s křesťanstvím, snaha o spravedlivé zacházení mezi muži a ženami je vpravdě křesťanská. Cílem referátu je proto pojmenovat **dvě zásadní překážky** současné společnosti, které brání skutečné spravedlnosti a současně de facto podporují genderovou ideologii. V závěru se pokusím nabídnout **křesťanský podložený impuls pro hledání řešení**.

Za první zásadní překážku vnímám výkonnostní zaměření společnosti, díky kterému je profesní angažovanost a odpovídající odměna hlavním měřítkem životního úspěchu a zakládá společenské postavení

Jaké jsou důvody:

1. Uplatnění v profesním životě je považováno pro většinovou společnost za jedinečnou možnost **seberealizace**. V profesním životě se nabízí jedinečné uplatnění vlastních schopností, zejména (stoupající) vzdělanost. Nejvyšší nárůst vzdělanosti je patrný u žen.
2. Profesní život přináší nejen možnost seberealizace, ale zajišťuje i **odpovídající životní úroveň**.

Problém nastává, pokud se narodí dítě:

- výchovná péče se stává překážkou profesního rozvoje a
- náklady na dítě, zejména pokud rodina poskytuje nejmenšímu dítěti péči, způsobují pokles příjmu na osobu v rodině o 40% (2000 – 60,29%; 2015 – 58,23%)

Řešení, která nabízí současná rodinná politika

Výlučné zaměření na co nejrychlejší obnovení profesního života. Často se při tom hovoří o nutnosti

- nediskriminačního přístupu zaměstnavatele:
- při přijímání žen do zaměstnání - zákaz ptát se na rodinné poměry
- umožnit flexibilní úvazky zejména pečujícím
- dávat stejnou odměnu za stejnou práci ženám i mužům (odstranit gender pay gap)
- dostupných zařízení kolektivní péče o děti

Souhlasím s tím, že je zmíněné nerovnosti nutno odstranit, ani si nemyslím, že by uvedená opatření rodinné politiky byla špatná. Problém vidím v tom, že zaměření společnosti na výkon a podpora výkonnostního principu opatřeními rodinné politiky, působí další nerovnosti a navíc vědomě či nevědomě posiluje působení genderové ideologie.

Dopady výkonnostního trendu:

- jednostranné zaměření na výkon působí nerovné postavení těch, kteří žádoucího výkonu nejsou schopni (ze zdravotních důvodů nebo z důvodu věku)
- jednostranné zaměření na výkon neumožňuje svobodnou volbu životních strategií zaměřených na vztah (zejména volbu míry rodinné výchovně vzdělávací péče o děti, narození žádoucího počtu dětí)
- jednostranné zaměření na výkon v profesním životě vede v současné rodinné politice k **nedocenění stability rodinného soužití a rodinné výchovy** a tím nahrává zájmu genderové ideologie, pro kterou není žádoucí stabilita rodičovského páru a která se obává působení rodinné výchovy kvůli přenosu tzv. genderových stereotypů.

Klima ve společnosti:

Dostáváme se k zásadní otázce: Stačí k vyřešení tohoto problému jen zájem o přirozenou rodinu? Podle mého názoru **nestačí**. Josef Lux říkával, že **dobrá rodinná politika je taková, kdy je spokojena žena**. V praxi to znamená, že nelze přehlížet drtivou většinu matek nejmenších dětí, které ztratily péči o dítě zdravé sebevědomí, protože trpí vědomím nedostatečné seberealizace. Jaksi mimochodem se jich čím dál více rozhoduje jednat i mimo vlastní rodinná přání. Zdá se, že nikdo nenabízí řešení rozporu:

Přitom se výsledky dostupných šetření¹ shodují na tom, že cca ¾ žen si přeje mít dobré zaměstnání i rodinu:

- **Matky dětí do 1 roku** věku rády by zůstaly doma a zcela se věnovaly péči
- **Matky dětí ve věku 1-2 roky:** podíl žen, které by chtěly celodenně pečovat o své dítě, se mírně snížil a naopak mírně vzrostl podíl matek, které by uvítaly příležitostnou práci, tj. v rozsahu několika hodin měsíčně. Tento výsledek byl ovlivněn zejména názory matek vysokoškolaček, mezi kterými by v tomto věku dítěte chtěla příležitostně pracovat téměř každá pátá, nutno však podotknout, že i v této vzdělanostní kategorii převažovala preference zůstat s dítětem doma a vůbec nepracovat.
- **Matky dětí ve věku 2-3 let:** V tomto věku by ráda zůstala s dítětem doma již pouze polovina dotázaných matek. Každá čtvrtá by chtěla pracovat v rozsahu několika hodin měsíčně, téměř každá pátá by však chtěla pracovat pravidelně na

¹ Výzkum Péče 2013, který byl realizován v rámci projektu Nové formy denní péče o děti v České republice.

částečný úvazek. V tomto období dochází k výraznější diferenciaci názorů matek dle dosaženého vzdělání. Více než polovina vysokošolaček by již v této fázi rodičovství chtěla být alespoň částečně zapojena do pracovního procesu, ideálně formou příležitostné práce nebo částečného úvazku. Naopak ženy bez maturity by chtěly významně častěji pokračovat v celodenní péči o své děti.

- **Matky dětí ve věku 3-4 let:** celodenní péči by preferovala pouze necelá pětina žen, většina matek by se tedy již ráda vrátila na trh práce, ve většině případů by byl však ideální částečný úvazek nebo příležitostná práce.

Kam povede tlak na zvyšování zaměstnanosti žen:

ČR má sice jednu z nejnižších zaměstnaností matek nejmenších dětí, způsobenou nedostatečnou nabídkou zkrácených úvazků, ale nejvyšší zaměstnanosti matek dětí 6-14 letých. Pokud se bude urychlovat návrat matek nejmenších dětí na trh práce, stanou se tyto matky jedny z nejvíce zaměstnaných žen v Evropě, se všemi důsledky z toho plynoucími.

Shrnutí: Posilování zaměstnanosti matek nejmenších dětí jde za současných podmínek na úkor rodiny, tzn., bere jí čas na posilování vztahů a na výchovu. Nedostatečná ekonomická aktivita je ale samotnými ženami často považována za větší zlo. O tyto postoje se opírají všichni, politici i ideologové, kteří chtějí změnit rodinné chování. Prestiž zaměstnanosti se staví do protikladu k rodině. Cílem je minimalizace rodičovství.

O co je v současné situaci užitečné usilovat:

Z pohledu na stárnoucí Evropu je užitečné posilovat ty koncepty, které vedou k oceňování každé společensky užitečné práce, bez ohledu na to, zda je výkonnostně zaměřena a tedy finančně honorována.

Impulz pro řešení rozporu mezi mateřstvím a profesním životem

vycházející z přednáškové činnosti dr. Edith Stein, v církevních kruzích známé jako Teresia Benedicta a Cruce (Terezie požehnaná Křížem).

To, co jiní neustále řeší v otázkách kolem tzv. slučitelnosti rodiny a zaměstnání, totiž do kolika let a v jaké míře se věnovat dětem a kolik profesi, řeší Stein překvapivým způsobem pro obě názorové strany: pro E. Stein je totiž mateřství a otcovství základní formou identity člověka, která dává smysl veškerému životnímu úsilí. Ve svých pracích rozvíjí především úvahy o ženě a jejím poslání matky. Nejde samozřejmě jen o biologickou formu rodičovství ale o schopnost ženy utvářet vztahy a skrze vztahovost zaujímat postoj k veškerému konání. **V mateřském postoji nevidí pouze jednu stránku života, ale společný jmenovatel veškerého životního úsilí ženy jako člověka.** Přičemž mateřský postoj představuje jednu stranu lidství. Druhou stranou lidství je otcovství muže. Stručně řečeno **jde vždy o to, učit se vnímat vlastní činnost ve vztahu k další osobě.**

V porovnání se současnou diskusí jde o převratný postoj, protože:

1/ podle Stein nejde jen o to, umožnit ženám za každou cenu pracovní pozice spojené s mocí. Nechce ale ani uzavírat ženu do úzkého okruhu rodiny. Společenskou a politickou angažovanost ženy považuje za integrální součást zájmu a péče o vlastní rodinu.

2/ Stein jde o budování identity ženy, které pomáhá jejímu sebeuskutečnění. To se ovšem neděje formou minimalizace rodičovství, ale změnou perspektivy na přínos péče o děti. Prakticky řečeno jde nejen o řešení otázky: „Nakolik mě potřebují moje děti.“ Jde současně i o hledání odpovědi na otázku: „Nakolik potřebuji moje děti já, abych si k nim vytvořila vztah, který MNE samotnou bude rozvíjet a přispívat k mé seberealizaci.“ Je přesvědčena o tom, že vztahy v rodině utváří nenahraditelným způsobem osobní identitu tak, aby „žádná žena nebyla přece jen ženou“, ale především svobodným jedinečným člověkem.

Bylo by samozřejmě zjednodušující popisovat pohled Edith Stein na ženu jen na horizontální rovině. Jedna z největších znalkyň jejího díla, prof. Hana Barbara Gerl Falkowitz, když hovoří o díle Edith Stein ve vztahu ke genderové ideologii, říká: „Na místo zapomnění těla nastupuje u Edith Stein vlastní výpověď těla; na místo autonomní konstrukce sebe sama nastupuje přijetí vlastní danosti; na místo „plynoucí identity“ a zdánlivého obrazu sebe sama bez „já“, se zakládá „já“ skrze božské „Ty“.

Druhá zásadní překážka, která brání skutečné spravedlnosti a současně de facto podporuje genderovou ideologii, je absence vize rodinné politiky. V současné době se hovoří pouze o uspokojování potřeb rodin, aniž by se uvažovalo o tom, které formy soužití jsou pro společnost přínosnější a zasluhují proto ocenění

Nejde ale u obou zmíněných překážek bránících skutečné spravedlnosti spíš o rezignaci na odpovědnost vůči budoucí generaci?

Gender ve výchovně vzdělávacích programech

Nina Nováková

Vzdělávací a výchovná koncepce ČR je nesena pozitivními ideály sametové revoluce i myšlenkami Učitele národů.

Duch spojující a milující je konfrontován se silami rozdělení. Ideologie genderu, která dalece překračuje rovnost dvou přirozených biologických pohlaví a snaží se destruovat jakoukoliv stálou sexuální identitu (včetně homosexuální), se snaží zneschopnit člověka k vytváření stálých a pevných mezilidských vazeb, vylučuje bezvýhradnost vztahů a činí z lidí osamělé, bloudící a manipulovatelné entity bez schopnosti společenské soudržnosti. Dveře se dokořán otevírají zmatku, rozdělení a jakékoliv totalitě. V této realitě nepochybně žijeme.

V současném světě je křesťanství v plném souladu s životní praxí vycházející z přirozeného rozumu a z osvědčených tradic, v plném souladu se seriózním vědeckým poznáním i v souladu s racionálně pragmatickými úvahami o přežití naší civilizace. To je nadějně.

Mgr. Nina Nováková

System vzdělávání na školách v ČR zaznamenal velký přelom před 14 lety (2004), kdy byly schváleny první Rámcové vzdělávací programy pro předškolní a základní vzdělávání. Nový Národní program vzdělávání zformuloval základní cíle, ke kterým mají školy směřovat, tj. vybavit žáky kompetencemi nezbytnými pro další život. Vznikl promyšlený výchovně vzdělávací systém, který má několik překrývajících se vrstev. Jedná se o strukturu, která žáka vzdělává a zároveň připravuje na profesní, osobní a občanský život.

Obsah, který má být předán, se nečlení na předměty, ale na vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce.

Další vrstvu, která propojuje jednotlivé oblasti, tvoří průřezová témata Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Mediální výchova. Třetí vrstva je rovněž potřebná, ale pro školy dobrovolná. Tvoří ji doplňující vzdělávací obory Dramatická výchova, Etická výchova, Audiovizuální výchova, Taneční a pohybová výchova.

Můžeme konstatovat, že ideálem je všestranný rozvoj osobnosti žáka a, z jiného úhlu pohledu, naplnění definice zdraví WHO (Světové zdravotnické organizace) : Zdraví je stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoli pouze nepřítomnost nemoci nebo zdravotního postižení. Státní zdravotní ústav ČR pracuje dokonce s definicí (WHO) rozšířenou o pohodu estetickou.

Pro téma Gender ve výchovně vzdělávacích programech je dobré připomenout si některé zásady a obecné vzdělávací cíle obsažené v úvodu (preambuli) platného školského zákona. Velmi jasně je v nich už naplněno, a činí tedy nadbytečným, direktivní volání obsažené v Istanbulské konvenci.

Jeden ze segmentů, který je třeba chránit – dokud je čas - před implantací destruktivních trendů, je rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Ten například deklaruje: Mateřská škola podporuje rodinnou výchovu a pomáhá rodičům v péči o dítě; nabízí rodičům poradenský servis i nejrůznější osvětové aktivity v otázkách výchovy a vzdělávání předškolních dětí. Dále zdůrazňuje princip akceptování přirozených vývojových specifíků dětí předškolního věku a jejich důsledné promítání do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání, stejně jako zásadu umožňovat rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb. Na jedné straně se očekává, že dítě se učí znát své tělo, zároveň se však upozorňuje na velkou odpovědnost vychovatelů a učitelů při zprostředkování informací i na dopad špatného příkladu dospělých. Dítě má být podpořeno v rozvoji a samostatnosti, zároveň však vedeno ke kultivování emocí a rozvoji vůle a sebeovládání. Je otázka, jak brzy bude kritizována ideologie genderu, například věta: (žák) Chápe, že každý má ve společenství (v rodině, ve třídě, v herní skupině) svou roli, podle které je třeba se chovat.

Podobně optimisticky nás může naladit také převážný obsah rámcových vzdělávacích programů pro 1. a 2. stupeň základní školy i program pro gymnázia.

V současné době existuje několik témat, která vyžadují kombinaci kvalitní argumentace, moudrosti s dávkou diplomacie i rozhodnosti a odvahy. Na jedné straně lze podpořit, či spíše žádat o naplnění, dobrého stávajícího záměru. Na straně druhé otevřeně diskutovat o rizikovém obsahu dokumentů (zahraničních i domácích, existujících více než 10 let), jejichž plné aplikování do praxe je třeba odmítnout.

V diskusi je třeba dodržet východiska a zásady: Vzdělávání a výchova na školách je veřejná služba občanům, resp. rodinám ve státech EU, nikoliv způsob, jak stát uplatňuje svou moc. V debatě je správné žádat vyjasnění dosud používaných, hlavně však nově zaváděných pojmů a poukázat na rozpory v rámci jazyka vědy i v rámci překladu do evropských jazyků. Je třeba vést k velké odpovědnosti akademickou sférou a poukazovat na nesoulad mezi přírodními a humanitními vědami. Chceme-li něco důrazně odmítnout, pak argumentovat se znalostí a zasadit do správného kontextu to, co konkrétně odmítáme. Nejtěžším úkolem je postupné odhalování promyšlené ideologie (vedle genderu se jedná o nové „náboženství“ - totalitní liberalismus zpochybňující hranice mezi dobrem a zlem) – v tom bychom však my, země se zkušeností z totalit měly být příkladem. V dokumentu Standard sexuální výchovy (WHO pro Evropu) je nám vytýkáno dvacetileté zpoždění. Toto zpoždění může ochránit zdravou společnost nejen u nás, ale v celé EU.

Prvním tématem, hrozbou – ale také příležitostí – je ratifikace a implementace Istanbulské úmluvy. Druhým – akutně hrozícím – je zavádění Standardu sexuální výchovy do našich škol. Dalším je antidiskriminační teror některých politicky podporovaných nevládních organizací, které šíří ideologii genderu (jedním z výstupů je

například Příručka pro genderově citlivé výchovné poradenství a semináře pro vychovatele v zařízeních pro nejmenší). Čtvrtým důvodem k bdělosti je připravovaná změna RVP. Nic z toho není definitivně hotovo, respektive zavedeno do praxe. Dobrou příležitostí je diskuse o regionálních strategiích rodinných politik, které aktuálně vznikají v celé ČR. Pokud si uvědomíme, že život rodiny a svět školy nejsou dvě nezávislé paralelní struktury, otevíráme tím nadějný prostor pro debatu.

O budoucím vývoji rozhodne nejen legislativa – tedy politická sféra, ale konkrétní práce Národního ústavu vzdělávání (změny rámcových vzdělávacích programů), postoje akademiků, aktivita občanských iniciativ, které budou mnohdy – to si nelze zapírat – konfrontovány nejen se státními institucemi, ale s jinými nevládními, rovněž občansky se tvářícími, iniciativami.

V každé iniciativě bychom se měli opírat o zkušenosti ze zemí našich sousedů. Sdílení a vzájemná podpora by se měly – a zcela jistě mohly – stát samozřejmostí na všech úrovních. Do uvažování o výchově vzdělávání budoucí generace patří uvažování o rodině a rodičovských právech a povinnostech, do uvažování o rodině patří dimenze lidských práv – nejen právo na život a uznání lidské důstojnosti každého – také svoboda myšlení, svědomí a vyznání. Soulad s opravdovým vědeckým poznáním je důležitý podpůrný prvek.

Netušené zdroje katolické antropologie

Jan Balík

Alarmujícího posunu, který prožívá západní společnost, si byl vědom již v roce 1976, tehdy ještě Karol Wojtyła. Napsal: „Nalézáme se na frontě, kde zuří bitva o důstojnost člověka.“² Později jako papež Jan Pavel II. v roce 1993 konstatoval, že se máme právo ptát, zda po pádu komunistických režimů nezačíná působit nová ideologie zla, ještě záludnější a skrytější, podporovaná i evropským parlamentem a finančními mocnostmi, která v boji proti člověku a rodině využívá dokonce lidských práv.³

Papež František je ve svém vyjadřování vzhledem k probírané genderové ideologii zcela přímý a ve všech jeho základních dokumentech najdeme její jasné odsouzení.⁴

Posuny ve společnosti probíhající poslední desetiletí diagnostikuje trefně ekonom Mlčoch. Všimá si, že marxismus na východě i imperiální ekonomie radikálního liberalismu západu vyrostly z jednoho kořene myšlení evropského Západu (osvícenství). Obě vytvářejí kulturu nepřátelskou nejen vůči křesťanství, ale vůči náboženskému pohledu na život a svět vůbec.⁵

Jakou odpověď dát jako katoličtí křesťané?

Učitelská služba církve (magisterium) je vedena Duchem Svatým. Většinou se chová jako imunitní systém lidského těla. Jakmile se objeví škodlivý názor, tedy blud, ihned reaguje. Dějiny dogmatu ukazují, že skoro všechny koncily, které vynášely články víry a mravouky, jednaly na základě nutné obrany pravdy.⁶ Církev Kristova totiž nejedná jen v zájmu víry, ale zároveň i v zájmu lidstva jako takového. Stojí na straně člověka a jeho důstojnosti.⁷

Stojí za to zapslouchat se do slov papeže Benedikta XVI.: „Církev reprezentuje paměť lidského bytí vzhledem k civilizaci zapomnění, která zná jenom sebe a vlastní měřítka. Stejně jako člověk bez paměti ztrácí svou identitu, ztratilo by ji i celé lidstvo.“⁸

Čím se katolická antropologie - biblická a teologická – vyznačuje, když přináší odpověď na otázku: kdo je to člověk?

- Vychází jednak z toho nejlepšího co dala lidstvu filosofie, a zároveň z víry, která se neustále opírá o biblické poselství. Jedná se o vyžralý a vyvážený plod církve.

² WOJTYLA, K.: Znamení odporu. Řím: Křesťanská akademie 1981, s. 128.

³ Srov. Jan Pavel II.: *Paměť a identita*. KNA : Praha 2005, s. 17 a 49. Kniha byla vydána v roce 2005, avšak papež ji diktoval již v roce 1993.

⁴ FRANTIŠEK: *Amoris laetitia*: „Další výzva vyplývá z různých forem ideologie, obecně nazývané gender, která popírá přirozenou rozdílnost a vzájemnost muže a ženy. Vzhlíží ke společnosti bez sexuálních rozdílů a vylučuje antropologický základ rodiny. Tato ideologie zavádí výchovné programy a právní úpravy, které podporují osobní identitu a afektivní intimitu, jež je radikálně oddělena od biologické rozdílnosti muže a ženy. Lidská identita je tak ponechána na volbě jedince, který si ji časem může také změnit. Je znepokojující, že některé ideologie tohoto druhu, které tvrdí, že jsou odpovědí na určité někdy pochopitelné snahy, usilují o prosazení se jako absolutní a nezpochybnitelné, a dokonce diktují, jak mají být vychovávány děti.“ (56)

⁵ Srov. MLČOCH, L.: *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Praha: Karolinum 2014, s. 97.

⁶ Srov. KREEFT, P.: *Ako vyhrať kulturnu vojnu*. Bratislava: Redemptoristi 2008, s. 81-82.

⁷ Srov. JAN PAVEL II.: *Redemptor hominis*: „Člověk je první a základní cestou církve.“ (14).

⁸ Benedikt XVI.: *Promluva k římské kurii, 21. prosince 2012*.

- Vnímá celistvost člověka, protože se zajímá o jeho podstatu, apriorně-transcendentální povahu lidské existence, následnou dějinnou seberealizaci včetně hříchu a následného vykoupení, společenskou a přírodní situovanost člověka, včetně jeho přesahu a povolání k věčnosti.⁹

- Bytostně je spjata s tajemstvím člověka, které se opravdu vyjasňuje jen ve světle Ježíše Krista.¹⁰

Na první pohled je zřejmé, že se liší od dnes běžně pojímané antropologie, která se soustřeďuje na fenomény lidského života a zároveň se ostýchá vidět komplexnost lidského bytí. Takový přístup ale nikdy nemůže uspokojit člověka.¹¹

Kde nacházíme to, co Duch Boží hovoří dnes v církvi ohledně člověka?

Základ nám poskytuje Katechismus.¹² Daleko více se dozvídáme v sociální nauce církve, především v jejím kompendiu¹³ a následných encyklikách z této oblasti.¹⁴ A pak máme perlu v Teologii těla.

Sociální nauka církve představuje celistvý pohled na člověka a na společnost, ve které žije. Lze v ní popravdě spatřovat v současnosti jediný pohled, který se těší skutečné syntéze mezioborového studia a pohledu křesťanské víry.

Avšak je třeba hovořit i o učení sv. Jana Pavla II., které je obsažené ve více jeho dokumentech¹⁵, ale jeho základ najdeme především v souboru katechezí nazvaných Teologie těla. Patří k nesporným darům, které nám tento papež zanechal, že to, co bylo o člověku po staletí poznáno a formulováno, bylo znovu promyšleno a aktualizováno.¹⁶ Leccos z významnosti teologie těla nám může napovědět fakt, že papež František v *Amoris laetitia* z tohoto díla hojně cituje a to zvláště tehdy, když hovoří o základech svátosti manželství.

Není pochyb, že dnes již velký počet lidí vydává svědectví, jak jim studium teologie těla oživilo víru, odkrylo tajemství lidství a prozářilo svátost manželství. Lze konstatovat, že klíčovým bodem současné evangelizace i obrany lidství je spojeno s touto teologickou vizí svatého papeže Jana Pavla II.

Proč je Teologie těla zdařilou formulací katolické antropologie?

- Jedná se o harmonické propojení filosofie bytí a filosofie moderní, tedy o propojení aristotelsko – tomistické filosofie, která je nejdokonalejší filosofickou interpretací

⁹ Srov. Müller, G., L.: *Dogmatika pro studium i pastoraci*. KAN: Kostelní Vydří 2010, s. 104.

¹⁰ Srov. II. Vatikánský koncil: *Gaudium et spes*, 22.

¹¹ Srov. Müller, G., L.: *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 106.

¹² *Katechismus katolické církve*: především 355 – 421 a 988 – 1060.

¹³ *Kompendium sociální nauky církve*: především 3. kapitola - Lidská osoba a její práva a 5. kapitola - Rodina jako živoucí buňka společnosti.

¹⁴ Jedná se o tzv., sociální encykliky: Benedikt XVI.: *Caritas in veritate*, František: *Laudato si*.

¹⁵ Např. *Familiaris consortio*, *Mulieris dignitatem*.

¹⁶ Srov. EIJK, W. J.: *Křesťanská antropologie a genderová teorie*. In: A C T A České biskupské konference, ročník 2015, číslo 10. ČBK: Praha 2015, s. 70-93. Dostupné též: <https://www.cirkev.cz/cs/acta-ceske-biskupske-konference>.

skutečnosti, a filosofie novověku, především fenomenologie, která se soustředila na rozpracování subjektivní povahy lidské zkušenosti.¹⁷

- Teologicky se nesoustřeďuje na morálku, ale v základu stojí spiritualita postavená na pravdě o člověku, která se neptá, co je ještě dovoleno, ale co prospívá, proč to prospívá a k čemu je tedy dobře v životě směřovat.
- Významným teologickým přínosem je i její podstatně trojiční rozměr, který je promítán do lidského života, především do vztahu muže a ženy.
- Jedná se o pozitivní alternativu k dvěma falešným a destruktivním filosofiím těla: materialismu a sexuální revoluci a zároveň o ukončení manichejských tendencí, odmítání tělesnosti a jakousi bezradnost s lidským tělem v praxi církve.¹⁸
- Významně přispěla k pochopení lidské osoby jako muže a ženy, při stejné důstojnosti, avšak zároveň v rozdílnosti, která umožňuje komplementaritu pohlaví. Nepominutelný je i pohled na velikost ženy a jejího génia, který přináší.
- A nesmíme opomenout, že Jan Pavel svůj přínos nezanechal jen formou filosofie a teologie, ale též ve své umělecké tvorbě.¹⁹

Kdo prostuduje Teologii těla a vstřebá ji, ten začne smýšlet a hovořit o stejných tématech nově, jinak, srozumitelněji, plasticky.

Ptejme se: proč se setkáváme s jistou ochablostí křesťanů žijících v západním světě, což se nejviditelněji projevuje v politické sféře? Proč mnohdy vážne evangelizace?

Jsem přesvědčen, že jednou odpovědí je právě ona neznalost pokladu učení církve. Opomíjíme studny pramenité vody, které nám Duch v církvi nabízí.

Pravdu o člověku je třeba obhajovat a to i cestou politickou. Ale především je třeba jít pozitivní cestou, která začíná u objevování hloubky katolického učení, jeho následného vstřebávání a pak odvážného hlásání.

Jsou pro to nejméně dva důvody, oba dva pro dobro člověka a lidstva:

- evangelizace

Odkrývat lidem krásu Boha stvořitele, Boží lásku, hovořit o evangeliu lásky a rodiny, to vše sice bude budít v některých odpor²⁰, ale zároveň mnohé přitáhne. Důvodem je skutečnost, že lidská přirozenost vnitřně vnímá, co je zákon bytí, jaká je přirozenost člověka. Hlásání evangelia lásky, evangelia rodiny, v mnoha lidech rezonuje, protože s tím vnitřně souzní. Máme druhým co nabídnout. Jsme schopni motivovat lidi v tom, co je pro ně nejzákladnější. A studium zmíněných pokladů církve nám dá dostatečné katolické sebevědomí.

---

¹⁷ Tím, že se ve svém filosofickém uvažování otevřel fenomenologii a mystice, tedy různým dimenzím skutečnosti, a nikdy přitom neustoupil z pozic filosofie bytí, se stal mimořádným teologem, který stojí na pevné půdě a zároveň je nebývale blízko současnému člověku. Srov. RATZINGER, J. – BENEDIKT XVI.: *Jan Pavel II. Můj milovaný předchůdce*, s. 16.

¹⁸ Srov. KREEFT, P.: *Ako vyhrat' kulturnu vojnu*. Bratislava: Redemptoristi 2008, s. 67-68, 81.

¹⁹ WOJTYLA, K.: Před zlatnickým krámkem; Vyzařování otcovství, Římský triptych.

²⁰ Srov. František: *Amoris laetitia*: „Nesmíme zapomínat, že církev, která káže o rodině, je znamením odporu“ (200).

- obrana pravdy

Zde použijí slova filosofky a svaté Edith Stein, která psala v předvečer uchopení moci nacistickou ideologií, jednou z hrůzných totalit 20. století. V roce 1933 píše o světónázoru, který útočí na člověka a rodinu, který je třeba odmítnout. Avšak, konstatuje: „Proti této silné dobové tendenci dnes neexistuje žádná jiná bašta, než katolická víra a metafyzika, jakož i odpovídající praxe řídící se vírou. Stavíme se do velkého boje ducha proti materialismu a biologismu, do boje za Kristovo království proti všem nekřesťanským a protikřesťanským hnutím a proudům. Neexistuje žádná jiná teoretická základna, díky níž zůstane manželský svazek zachován, než katolická věrouka.“²¹

Závěrem slova filosofa Fabrice Hadjadje:

„Církev má především zjevovat Boha,
ale stále více jí náleží prostý úkol opatrovat lidství.

Přináší hlavně nadpřirozenost,
ale je stále více volána hájit přirozenost.

Zpřítomňuje věčnost,
ale stále více je zárukou dějin.

Je chrámem Ducha,
ale stále více se ukazuje být strážkyní těla, pohlaví i samotné materie.“²²

„Jsme v situaci, kdy církev a křesťané brání tělesnost a sex. Naprosto jsme se zbavili puritánství a uvědomili jsme si, že sexualita, jak je nám dána, pochází od Boha a má spirituální hodnotu. A to je mimořádný krok vpřed, připravený Janem Pavlem II. Obrana těla a tělesnosti je totiž zvláštnost, která je typickou vlastností křesťanství.“²³

Doporučená literatura:

HEALYOVÁ, M.: *Muži a ženy jsou z ráje: Průvodce Teologií těla Jana Pavla II.* Paulínky : Praha 2009.

JAN PAVEL II.: *Teologie těla.* Paulínky : Praha 2014.

JAN PAVEL II.: *Mulieris dignitatem.* Zvon : Praha 1992.

Katechismus katolické církve. KNA : Kostelní Vydří 2002.

PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR: *Kompendium sociální nauky církve.* KNA : Kostelní Vydří 2008.

WEST, Ch.: *Teologie těla pro začátečníky.* Paulínky 2006.

---

²¹ STEIN, E.: *Žena.* Praha : Nadační fond Edith Steinové 2016, s. 157-158, 193.

²² HADJADJ, F.: *La conversion missionnaire: sortir de soi-même pour se laisser provoquer par les signes des temps*, 20. 11. 2014, http://www.laici.va/content/dam/laici/documenti/3congresso/Hadjadj_corretto.pdf, český překlad In: *Budoucnost církve*, roč. XXII. (2015), č. 1, s. 13-17, <https://www.cirkev.cz/cs/dokumenty-mladez-budoucnost-cirkve>.

²³ HADJADJ, F.: *Si va verso il transumano. La difesa della carne è propria del cristianesimo*, 11. 4. 2013, http://www.tempi.it/hadjadj-si-va-verso-il-transumano-la-difesa-della-carne-e-propria-del-cristianesimo#.Va0oA_moM8I.

Specifické aspekty násilí v současné rodině

SM. Dominika Petra Konečná OSF

Současná společnost, ve které žijeme, poměrně výrazně určuje náš životní styl i životní styl našich rodin. Ačkoli obecně vzato žijeme v blahobytu a nic nám nechybí, charakteristiky naší doby se přesto mnohdy stávají zdrojem vnitřního napětí, stresu a frustrace, proti kterým máme zatím poměrně nízkou odolnost. Dovolím si proto zvýraznit tři faktory, které mohou způsobit nárůst násilného chování uvnitř rodiny.

1/ Stres a frustrace vycházející z aktuálních podmínek, ve kterých rodiny žijí.

Mnoho rodin, zejména v okrajových oblastech naší vlasti, žije ve špatných ekonomických podmínkách: vícečetné rodiny, senioři, matky samoživitelky (vysoké nájemy, dluhy – aktuálně je 830 000 lidí v ČR v exekuci, zvyšuje se počet lidí se 2-3 exekucemi, kteří žijí v dluhové pasti). Chudoba a frustrace pochází mnohdy i z neschopnosti vyrovnat se se všemi sociálními požadavky: máme sice formálně nízkou negramotnost, nicméně jsou mnozí, kteří nejsou schopni porozumět komplikovanosti našeho právního systému a neznají svá práva. Tento vnitřní tlak je pak směřuje k extrémním reakcím a postojům. Možná právě proto jsme jako společnost poměrně nízkou gramotní vzhledem k dešifrování účelové manipulace a populistických výroků ze strany vedení našeho „demokratického státu“. Tak ačkoli patříme do společnosti, která vyznává globalizaci a multikulturalitu, voláme: „stop migrantům“ a děsíme každého nového přistěhovalce v našem okolí. Bohužel zůstává smutnou pravdou, že máme aktuálně daleko více extremistických poslanců s extremistickými vyjádřeními než reálných přistěhovalců, též roste agresivita vůči národnostním menšinám a mezilidským odlišnostem, jsme si lhostejní. Poslední ze zdrojů reálného stresu a frustrace je fatální nedostatek hodnotného vzájemného času uvnitř rodiny, a to jak z důvodů pracovních, tak z nárůstu neschopnosti být v hlubším, uspokojivém a obohacujícím kontaktu mezi sebou kvůli nadužívání masmédií.

2/ Krize instituce rodiny a hodnot s ní spojených.

Kupodivu v rozvinuté západní společnosti, kam patříme, nevyrůstá většina dětí v optimálních podmínkách. Bývají emočně, duševně nebo fyzicky zanedbávány či dokonce týrány, a to zdaleka nejen v rodinách dysfunkčních na první pohled. Každá epocha má své příklady normativního zanedbávání dětí, ta postmoderní, kladoucí nepřiměřený společenský důraz na individualismus, osobní výkon a užívání si blahobytu, je často na úkor mezilidských vztahů a solidarity.²⁴ Mezi současné typy sociálně akceptovaného zanedbávání můžeme tak řadit např.: výchovu bez vymezení hranic, která vede k produkci malých tyranů, chronický nedostatek času rodičů na děti a jejich „odkládání“ k televizím a počítačům,²⁵ vzájemně ponižující a agresivní hádky

²⁴ „Nejen odborné výzkumy, především každodenní zkušenost ukazují, že radost a pocit smyslu nejbezpečněji získáme, když svou energii můžeme věnovat druhým lidem.“ Martin Seligman, americký zakladatel pozitivní psychologie.

²⁵ Dnes narozené dítě stráví do svých 7 let plný jeden rok života a 24 hod sledováním médií s obrazovkou. *Too much „screen time“ for kids could cause long-term brain damage, warn experts* [online], [cit. 22.5.2012], dostupné z WWW:www.huffingtonpost.co.uk

rodičů bez usmíření, (po)rozvodové tahanice. Rodiče jsou pro dítě základním zdrojem jistoty, proto když jsou děti opakovaně vystaveny situacím, kdy rodiče ztrácejí kontrolu, stává se svět strašidelným a nebezpečným místem a mozek dítěte je modelován touto situací. Současné výzkumy ukazují, že dlouhodobý stres dítěte od 0-11 roků výrazně podmiňuje jeho schopnost regulovat afekty a stres a také schopnost učit se novým dovednostem.

Ohledně nejčastějších druhů psychického týrání v ČR byl proveden v letech 2001-3 výzkum pracovníky *Linky Bezpečí*:²⁶ nejčastěji bylo respondenty popisováno chování vytvářející v dítěti pocit zbytečnosti a méněcennosti (okolo 64%), pocit, že dospělý nebere dítě na vědomí (60%), ponižování (40%), nadávky a vulgarismy (28%), výsměch (27%), lhostejnost (22%). Muži nepřikládali psychickému týrání v dětství příliš velký význam, častěji však vnímali, že rodič či vychovatel znehodnocoval jejich myšlenky a pocity. Ženy častěji uváděly, že psychické týrání má v jejich životě dlouhodobé následky, vnímaly ponižování a využívání v cizí prospěch.

Díky těmto prožitkům se osobnost dítěte stává křehkou, často s velmi nízkým sebevědomím, sklonným k depresivnímu prožívání, závislému chování a autodestruktivitě. Násilí, kterému jsou dnešní děti a mládež často vystaveni, nepochází pouze z reálných vztahů s nejbližším okolím. Nesmíme opomenout fakt, že mladí jsou dnes v nadměrném kontaktu s virtuální realitou, zejména skrze internet, kde se na sociálních sítích stávají poměrně lehkou kořistí slovní šikany, agrese a manipulace a sami se učí nezdravě tuto agresi používat. Dramaticky se rozrůstá *cyber grooming*²⁷, statistiky uvádějí, že každé páté dítě v USA, které pravidelně chatuje, je kontaktováno *groomerem*, ale jen čtvrtina to oznámí rodičům. Oběťmi těchto predátorů se stávají zejména děti ve věku 11-17 let s nízkou sebeúctou, jimž chybí hlubší rodinné vztahy a sdílení. Další nebezpečí na mladistvé číhá, když mají přístup k pornografii bez dozoru a vysvětlení. Čím je dítě mladší, tím hlouběji ho ovlivňuje sexuální násilí, které vidí, a má tendenci je napodobovat nejen chováním, ale vyžadováním erotických fotografií a videí také od spolužáků. Dalším velkým tématem jsou velké virtuální komunity, které mladé sdružují a formují jejich myšlení a vnímání. Dříve to byla hnutí jako *gothic people*²⁸ nebo *EMO*²⁹, dnes lze zaznamenat silný nárůst komunity *genderqueer*³⁰, roste počet mladých

---

²⁶ *Retrospektivní studie fyzického a psychického týrání v dětství u dospělé populace v ČR*, výzkumu se zúčastnilo 1 104 osob ve věku od 18 do 45 let [online], [akt.: 11. 7. 2014], dostupné z WWW: <<https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/retrospektivni-studie-fyzickeho-a-psychickeho-tyrani-v-detstvi-u-dospele-populace-cr-49.html>>.

²⁷ Je druhem psychické manipulace realizované prostřednictvím internetu, zejm. sociálních sítí, ve snaze vyvolat v oběti falešnou důvěru a přimět ji ke sdílení erotických fotografií, videa a následně k osobní schůzce, kde může dojít k napadení a sexuálnímu zneužití. Tento jev je rozšířeně užíván k výrobě „dětské pornografie“. Zdroje: KOPECKÝ K. – KREJČÍ V., *Rizika virtuální komunikace*, PF UPL, příručka pro učitele, www.kybergrooming.cz.

²⁸ *Gothic people* – původně hudební subkultura s kořeny v punku, mají zálibu v temných učeních, hororech, dekadenci a fetišismu, vyznávají praktiky BDSM a libují si autodestruktivitě.

²⁹ *EMO* – americký slangový výraz pro punkovou subkulturu, typickou pro precitlivělost, depresivní prožívání a téměř ikonické uctívání všeho, co souvisí se smrtí, sebepoškozováním a sebevraždou.

³⁰ *Genderqueer* – často nominováni také jako *non-binary* nebo *transgender*-zastřešující výraz pro seskupení sexuálních menšin a také popis vznikajícího teoretického modelu, který se vyvinul z tradičních lesbických a gay studií popisující sexuální orientaci genderové identity nebo genderové vyjádření, které neodpovídá heteronormativní společnosti [online], dostupné z WWW: <www.wikipedia.org>.

s titulem *fluid*³¹, tj. dospívajících, kteří se necítí dobře ve své fyzické sexuální identitě a odmítají se ztotožnit s tím, že jsou muž či žena. Sexuální kliniky po celém světě zaznamenávají zvýšený zájem dětí a dospívajících změnit svou sexuální identitu. Nelze podcenit ani závislost, jež obecně na užívání internetu a videoher vzniká. Jak výzkumy v USA ukazují,³² stačí jeden týden intenzivního hraní násilných videoher, aby uživatelé získali silný návyk a změnilo se fungování jejich mozku vzhledem k zodpovědnosti za ovládání emocí agresivního chování.

3/Osobnostní křehkost jako produkt současné doby.

V celosvětovém měřítku nyní přibývá lidí, kteří mají ve své anamnéze dlouhodobé potíže s prudkými emotivními výlevy, neovládají svou impulzivitu, bývají agresivní často s tendencemi k závislostnímu jednání, těžko se jim hledá stabilní vědomí vlastní identity a v blízkých vztazích oscilují mezi láskou a nenávistí. Tyto a mnohé další charakteristiky jsou typické pro poruchu osobnosti, ve starší literatuře také označovanou jako psychopatii. Lidé s těmito typickými vzorci chování jsou často křehcí a zranitelní v blízkých vztazích a velmi lehce se cítí poníženi a uraženi. Díky těmto dispozicím se pak mohou rychle stát pachateli násilí ve své rodině. Současné výzkumy ukazují, že až 80 % těchto poruch stojí za různými druhy násilí a týrání v rodině. Taktiky jako ponižování partnera, izolace, obviňování, bití a týrání nejsou výhradní doménou mužů, protože jak ukazovaly statistiky již od r. 1975, rozdělení role „násilníka“ a „oběti“ uvnitř partnerských vztahů zatížených opakovanými projevy násilí dávalo následující obraz: u 49 % párů se role násilník/oběť střídaly, u 27 % párů byl násilníkem vždy muž, u 24 % párů byla násilnou osobou pouze žena. Spory o správné statistiky se vedou až dodnes. Experti již dlouho upozorňují na rozdíly mezi tzv. *obecným párovým násilím* (startérem je konflikt) a mezi skutečným *domácím násilím* (startérem může být cokoli). Obecné párové násilí představuje spontánní a situační agresivní reakci na konfliktní situaci, oba partneři se pak mohou v rolích agresora a oběti střídát. Podstatou domácího násilí je však systematické týrání jednoho partnera druhým. Jaderným znakem domácího násilí je tedy zjevná, dlouhodobá vztahová asymetrie. Oběť, ať už muž či žena, tím sklouzává do pozice podřízeného, podrobeného partnera. U domácího násilí tak zůstává v platnosti původní feministická teze: při týrání jde o moc a kontrolu, uplatňovanou nad partnerem. Další alarmující skutečností je, že každý pátý Čech starší šedesáti let zažil domácí násilí.³³ Tyrany jsou především děti či vnuci, kteří své blízké nejčastěji ponižují

---

³¹ Poslední studie amerických pediatrik přišla s tím, že celá 3 % amerických teenagerů v Minnesotě se neidentifikují jako kluk nebo holka. Nejsou si zkrátka svým pohlavím jistí. Vědce zaujalo právě ono množství. Ještě před rokem bylo „pohlavně nerozhodnutých“ teenagerů jen 0,7 %. Zvláštní je, že v závěrech studie nezmiňují ani slovo „móda“, ani slovo „trend“. Je přitom jasné, že módní trendy mají nepřehlédnutelný vliv na chování a jednání mladých lidí. Jenom ten, kdo žije v anglosaském světě, kde málokterá vlivová skupina je silnější než ta, která se zabývá „alternativním“ pohlavím, si dovede představit masáž, jaké jsou děti vystaveny od předškolního věku. Být jenom kluk nebo jenom holka je najednou zoufale nemoderní, nedostatečné, podivné.

[online], [cit.:9.2.2018], dostupné z WWW: <<https://www.flowee.cz/sex-vztahy/3747-ani-holka-ani-kluk-teenageri-jsou-stale-vice-fluidi>>.

³² SUKEL K., *Playing Video Games May Make Specific Changes to the Brain* [online], [cit.: 9.1.2012], dostupné z WWW: <www.dana.org>.

³³ [online], [akt.: 8. 12. 2013], dostupné z WWW: <https://zpravy.idnes.cz/domaci-nasili-na-seniorech-tyrani-senioru-fgw-domaci.aspx?c=A131125_125543_domaci_bse>.

psychicky, v menší míře je trýzní fyzicky a berou jim peníze. Odborníci upozorňují, že případů přibývá, odhalit se jich ale podaří asi jen 16 procent. Je zřejmé, že prohlásit sám sebe za oběť násilí není ani dnes snadné, jak pro ženy, tak pro muže. Není totiž snadné prosadit do procesů dnešní socializace poselství, že role hrdiny a oběti se mohou v životě jedince střídat a že i prohry patří do běžné životní zkušenosti úspěšných mužů i žen. Viktimologie se ve svých praktických výstupech snaží prosazovat životní postoj, že viktimizace není pro oběť hanbou. K tomu patří i propagace kréda, že oběť není slabým jedincem, ale naopak tím, kdo přežil násilí.

Co dodat na závěr?

*Být lidským, mít lidskou identitu, znamená znát bolest, přiznat bezmocnost a být schopen soucitu. Pokud jsme dospěli k tomu, že se bojíme bolesti a bezmoci a soucitu, jelikož se domníváme, že jsou znakem slabosti, stáváme se nelidskými. Takto nelidskost bezprostředně souvisí s neschopností rozvinout vlastní identitu.*³⁴

Odkazy:

SMOLÍK P., *Duševní a behaviorální poruchy*, 2. revidované vydání, Maxdorf-Jessenius, Praha 2002.

ŠEVČÍK D.– ŠPATENKOVÁ N. a kol., *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*, Portál, 2011.

ARCHER J., *Sex differences in aggression between heterosexual partners: A meta-analytic Review*. Psychological Bulletin, 2000, s. 651-680.

DALIGAND, L., *Násilí v partnerských vztazích*, Portál, Praha 2014.

KAST V., *Otcové-dcery, matky-synové*, Portál, Praha 2013.

KAST V., *Hněv a jeho smysl*, Portál, Praha 2010.

RÖHR H.-P., *Závislé vztahy*, Portál, Praha 2011.

GIDDENS A., *Proměna intimacy*, Portál, Praha 2012.

BASSI G.- ZAMBURLIN R., *La comunicazione nel rapporto di coppia*, Edizioni San Paolo, 2008.

KERNBERG O.F., *Narcisismo, agresivita e autodistruttivita*, Raffaello Cortina Editore, Milano 2006.

BARVÍKOVÁ J. – PALONCYOVÁ J., *Děti, rodiče a domácí násilí – výzkumy klientely Acorusu, z.ú., VÚPSV, v.v.i.*, Praha 2016.

CORNEAU G., *Chybějící otec, chybující syn*, Portál, Praha 2012.

KREISMAN J. J. - STRAUS H., *Nenávidím tě, neopouštěj mě!*, Portál, Praha 2017.

CHAPMAN G.- PELLICANE A., *Vztahy v digitálním světě*, Návrat domů, 2016.

PONCET-BONISSOL Y., *Psychický nátlak v rodině*, Portál, Praha 2012.

---

³⁴ GRUEN, A., *Šílenství normality*, Lumír Nahodil, 2001.

Rozdíly mezi mužem a ženou a jejich důležitost pro zdravý rozvoj identity člověka *Hana Imlaufová*

Stvoření člověka jako muže a ženy – *Proto opustí muž otce i matku a přilne ke své ženě a ti dva se stanou jedním tělem. (Gn 2,18-25)*

Muž a žena - obrazem Boha, který je Láska – mají podíl na Jeho lásce a stvořitelské moci (plodnost). Povolává muže a ženu, aby se stali spolupracovníky při předávání života na této planetě.

Rozdíly mezi mužem a ženou

Rozdíly slouží ke vzájemnému doplnění, vytvoření „jednotky“, vytvoření „týmu“. Každý má v manželství jinou roli, jiný úkol. Nikoli úkol větší či menší, nikoli úkol lepší nebo horší, ale **jiný!** Rozdíly mohou sloužit i k trvalým nedorozuměním, pokud je nebudeme znát a respektovat je.

Zkoumání mužského a ženského mozku – Fyziologický ústav Akademie věd – prof. Helena Illnerová, prof. František Vyskočil – viz jejich odborné texty a pořady

Mužský mozek – systematický Ženský mozek – empatický

Prostředí, které nejvýznamněji ovlivňuje rozvoj psychických vlastností dítěte je rodina

Vznik člověka

Početí – buňka mužská a buňka ženská - MATKA a OTEC

Stadia vývoje osobnosti podle E.H. Eriksona (1902-1994)

Epigenetická stadia, splnění „vývojového úkolu“ – vždy se rozvíjí určitá složka osobnosti.

Vývoj dítěte v jednotlivých obdobích z hlediska důležitosti role otce a matky

Dítě od narození vnímá rozdíl mezi jazykovým modelem:

- ženským - „akceptující“
- mužským - „vyžadující“

Jiné vnímání matky již z prenatálního vývoje – např. tlukot srdce, hlas

Po narození – **matka** i **otec** jinak voní, jinak ji dítě vnímá dotykem, jejich pohyby, laskání, chování v náručí, přebalování, sklánění se nad ním

Kojenecké období

Matka pro dítě „životně“ důležitá. Vztah dítěte s matkou – „symbiotická fáze“ – (3.- 6. měsíc) dle M. Mahlerové (1975)

Zásadní změna ve vnímání vlastní identity – pochopení existence sebe sama a existence matky jako dvou bytostí – M. Mahlerová – „Psychologické narození“.

Otec poskytuje bezpečí, podporu a ochranu matce.

Jeho přítomnost a angažovanost - pro dítě (výzkum prof. Z. Matějčka – žádosti o rozvod).

Batolecí období

Rozvoj identity se mimo jiné projevuje v samostatném jednání, které je pro dítě důkazem vlastních možností a schopností. „Já sám ...“, Já sama...“

Identita batolete – hlavně ve vědomí vlastní aktivity na okolní svět. Potřebuje potvrdit hodnotu svých kompetencí : „Co jsi tátův?...., Co jsi mámina?“

Potvrzení – oběma typy hlasového mohu – dává dítěti jistotu.

V tomto období – důležitost vymezení hranic, buduje se schopnost sebeovládání.

Důležitost role otce – nejen pro posílení jednoznačnosti v rozlišení dítěte co je správné a co ne, též pro dobré uvolnění dítěte ze symbiotické vazby s matkou.

Identifikace s rodičem stejného pohlaví:

Dívky - proces identifikace s matkou jednodušší

Chlapci – proces identifikace složitější - od matky se musí ve větší míře odpoutat a přijmout jako identifikační vzor otce. Je důležité, aby otec byl přítomen.

- Hry s otcem - pohyb, „risk“, dovádění
- Hry s matkou – knížky, vyprávění, tvoření.

Již v tomto věku – otcovy reakce na chování syna – základem jedné ze složek jeho mužské identity.

Předškolní věk

Obrovský rozvoj poznávání, zájem o svět, pojmenování věcí, učí se rozlišovat i abstraktní pojmy.

Identifikace – nová podoba – dělat věci „jako“ dospělí, rozvoj fantazie, „Hry na něco“ – vychází již z jasných pojmenování mužských a ženských rolí.

Identita se rozvíjí – posiluje se v kolektivu – kolektivní hry s jasně označenými rolmi

Identifikace s pohlavní rolí – rozdíl obsahu mužské a ženské role:

- biologický
- sociální

Každá společnost – má stanoveny žádoucí sexuální stereotypy a podporuje děti, aby tyto role přijaly.

V předškolním věku – dítě prochází velmi důležitou fází pohlavní identifikace. Informace o této roli získává:

- v rodině
- ve skupině vrstevníků
- prostřednictvím sociálních vlivů

3 leté dítě – mohl by se stát opačným pohlavím, když se tak oblékne a učeše (L.Steinberg, J. Belsky 1991)

Ve 4 letech – už ví, že pohlavní identita je neměnná a je trvalým znakem

Nebezpečí – osamělé matky – jedináček chlapec (Steinberg, Belsky 1991)

Chlapci, kteří neměli možnost identifikace s mužským vzorem, neměli typické zájmy a projevy. Ostatní kluci je nechtěli za kamarády -> dále se prohluboval deficit mužských zkušeností.

Extrém - syndrom „maminčin chlapeček“ – nesmí být agresorem jako jeho otec, ani ho nesmějí kazit ostatní chlapci (ti jsou dle matky hrubí a agresivní).

Riziko je hlavně před 5. rokem života chlapce. Starší chlapci již mají svoji pohlavní roli stabilizovanou a nelze je tak snadno ovlivnit.

Mladší školní věk

Rodina - součástí identity mladšího školáka. Příslušnost k rodině – samozřejmost, podpora jeho osobní prestiže. Vztahy k rodičům jsou silné, rodiče jsou důležitou součástí jeho světa.

„Chci být jako táta, jako máma“.... Model nápodoby.

Má představu o čase – rodič představuje model pro budoucnost – VZOR DOSPĚLÉHO CHOVÁNÍ.

Role matky:

- stále důležitá - jistota, bezpečí, akceptace dítěte, něha
- tráví s dítětem více času, než otec
- je mu nejbližší v prostoru i čase i emočním naladěním

Role otce:

- nový a větší význam, napomáhá odpoutání dcery i syna od matky
- zdroj informací a zkušeností, které neposkytuje matka.
- díky „vyžadujícímu jazykovému modu“ – větší autorita
- je modelem mužské role hl. pro syna – nejen záliby, aktivity, ale též způsob komunikace, řešení situací

R.A.Warshak 1996 – děti, kterým se otcové věnovali se lépe vytvářela sebejistota, sebedůvěra, odvaha přijmout zodpovědnost za své chování.

Další zdárný rozvoj syna - očekávání otce vůči synovi (u malého chlapce ho otec tolik neměl).

Když syn nenaplnuje očekávání – naruší se vztah, otec se nestane vzorem, chlapec bude hledat jiný vzor, který ho bude akceptovat takového, jaký je. Zůstane nejistý, nízké sebevědomí.

Vědomí vlastní hodnoty – klíčová role otce! Otec může **potvrdit** nebo **zničit**. (viz sv. Pavel, Kolosanům 3,21 „Otcové neponižujte své děti, aby nemalomyslněly.“ Jinde: „Otcové, nedrážděte svoje děti, aby neztrácely odvahu.“

Pokud je otec matkou pozitivně akceptován – jeho hodnota – tedy také mužská role, je potvrzena a stojí za to se s ní identifikovat a v budoucnosti se stát stejným člověkem. Interakce mezi otcem a matkou slouží dětem jako model vzájemného vztahu mužské a ženské role.

Střední školní věk

Identitu dítěte vytváří:

- Sebepojetí – zkušenost se sebou samým, jaký/á jsem, co mi jde a co ne
- Emoční akceptace nejbližšími
- Potvrzení okolím – hlavně vrstevnickou skupinou (ty jsou v tomto věku pohlavně rozdělené)

Dospívání

E. Erikson – období budování identity – přechod mezi dětstvím a dospělostí.

Identita – zahýbá se v základech, jedinec rozvíjí svoji představu o tom, kým by chtěl být a pokouší se ji realizovat.

Dcera – sbližuje se s matkou – ta ji uvádí do „ženského světa“.

Dcera potřebuje její podporu (dnes chybí rituály)

Otec – manžel – v této fázi důležitý hlavně pro matku. Matka se loučí s tím, že její holčička už není dítě a uvědomuje si své „stárnutí“.

Pro dceru důležité – jak se matka vyjadřuje o otci - s úctou nebo pohrdáním – jak ona bude jednou přistupovat k mužům.

Dcera má potřebu si dělat věci po svém (např. oblékání) – konflikty s matkou.

Otec – pevný – musí být oporou ženě a zároveň podporovat samostatnost dcery.

Otec se pevně a s láskou má ujmout obou – každé jiným způsobem.

Dcera – čas s otcem – důležitý otcův obdiv, komunikace s ní, zájem o ni. Díky němu poznává „mužský svět“ – bezpečně.

MATKA + DCERA = SLOVA

OTEC + SYN = ČINY

Syn – s otcem potřebuje objevovat mužský svět (cca kolem 12 let)

Učí se bojovat, něco vydržet, soupeřit ve sportu, posilovat vůli.

Matka musí vědomě ustupovat do pozadí. Má tendenci syna „ochraňovat“, pečovat o něho. Chce zachraňovat konfliktní situace. Matka potřebuje vztah důvěry k muži, aby syna „pustila“ a nebála se. Otec musí syna „otužovat“.

Když je otec slabý – syn překračuje hranice, bývá „rváč“ a bojovník – vynucuje si otcovu pozornost a aktivitu.

Tvrdý otec – který ale nemá přirozenou autoritu může si své sebevědomí zvyšovat na úkor syna. Syn touží po uznání, ocenění.

Syn potřebuje vidět, jak si otec váží matky, jak se k ní chová – podle toho si bude utvářet vztah k ženám.

Pokud není dobrý partnerský vztah mezi rodiči, matce dělá dobře, když k ní má syn důvěru. Tím ho k sobě poutá. (Otec buď není přítomen, nebo se neangažuje)
Co syn nejvíce potřebuje? Přijetí otcem, ať už syn vyvádí cokoli. Vyžaduje to zralého, pevného muže – otce. (*Marnotratný syn Lk 15,11-32*)

Závěr:

Pokud muž a žena – otec a matka - dokázali ve výchově jeden druhého doplňovat, občas přebírat aktivitu a občas ustupovat do pozadí, pokud dítě vnímalo rozdíly mezi rodiči, ale zároveň zakoušelo jejich lásku, vyroste z chlapce dospělý muž a z dívky dospělá žena se zdravým sebevědomím a s odvahou přijmout na sebe úkol rodičů pro další generaci.

Doporučená literatura k tématu:

Vývojová psychologie – dětství a dospívání – Marie Vágnerová, Karolinum 2012

Dětská klinická psychologie – P. Říčan, D. Krejčířová a kol., Grada 1997

Co kdy a jak ve výchově – Zdeněk Matějček, Portál 1999

Co děti nejvíc potřebují – Zdeněk Matějček, Portál 1994

Otcové a synové – Lewis Yablonsky, Portál 1990

Rizikové chování v dospívání – P. Kabíček, L. Csémy, J. Hamanová a kol., Triton 2014

Rodinná terapie psychosomatických poruch – L. Trapková, V. Chvála, Portál 2004

Přednášející

Mgr. Roman Cardal, Ph.D.

vyučuje filosofii i na soukromé vysoké škole CEVRO Institut v Praze. Je členem redakční rady časopisu pro kritické myšlení Distance a periodika RC Monitor. Působí jako lektor vzdělávací instituce Academia Bohemica.

PharmDr. ThLic. Mária Raučinová, PhD.

je absolventkou Farmaceutické fakulty UK a RKCMBF UK v Bratislavě. Získala doktorát z farmacie, licenciát z morální teologie a doktorát z pastorální teologie. Dlouhodobě se věnuje tématu ženy a bioetickým tématům. Je konzultantkou Subkomise pro bioetiku Konference biskupů Slovenska. Patří k zakládajícím členkám Katolického hnutí žen Slovenska a pět let ho zastupovala v Mezinárodní alianci katolických ženských organizací. Patnáct let pracovala jako redaktorka Katolíckych novín. Aktuálně působí ve Fóře života, kde se věnuje ochraně života a dialogu s genderovým feminizmom. Je členkou Výboru pro rodovou rovnost při Radě vlády pro lidská práva, národní menšiny a rodovou rovnost za Katolické hnutí žen Slovenska. Je vdaná a má dvě děti.

Ing. PhDr. Marie Oujezská

je absolventkou Vysoké školy ekonomické v Praze a Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci. Od roku 2001 pracuje v Národním centru pro rodinu (NCR), které je zřízeno Českou biskupskou konferencí. NCR se zaměřuje: na vzdělávání, komunikaci s prorodinnými organizacemi, zákonodárci a státní správou, na monitoring postavení rodiny ve společnosti, na vydávání stanovisek k aktuálním tématům dotýkajícím se rodiny a na pastorační programy. Od roku 2002 se zabývá slučitelností rodiny a zaměstnání a rovnými příležitostmi mužů a žen, protože obě témata jsou v centru zájmu státní a evropské rodinné politiky. Řadu let se věnovala vývoji vzdělávacího programu pro ženy ANIMA CZ. Program má 6 modulů a absolvovalo jej více než 3300 žen v celé ČR. Pracuje s mateřstvím jako zdrojem osobnostního, tedy i profesního, růstu a tím působí na zdravé sebevědomí žen. Je vdaná, matka 4 dcer s vlastními rodinami. Kontakt: rodiny.cz

Mgr. Nina Nováková

Pedagožka, politička, zakladatelka Středoevropské inspirace. Vystudovala na FF UK latinu a češtinu, na PedF v Praze a v Hradci Králové základy společenských věd a etickou výchovu. Je autorkou vzdělávacích programů pro seniory a pro školy (Zrajeme k moudrosti, Tajemství chrámů, Základy humanitní vzdělanosti). Je předsedkyní obnovené Matice staroboleslavské. V Parlamentu ČR prosazovala, aby mezi obecně vzdělávací cíle na školách v ČR bylo zařazeno: 1. pochopení a plnění občanských povinností a společenských rolí 2. pochopení a osvojení evropských kulturních hodnot a tradic humanismu vycházejících z antického a židovsko-křesťanského duchovního odkazu. Usilovala také o posílení role školských rad jako společného prostoru pro zřizovatele, učitele a rodiče. U projednávaných zákonů navrhovala posouzení jejich dopadu na rodinu.

P. ThDr. Jan Balík, PhD.

byl jedenáct let zodpovědným za Arcidiecézní centrum pro mládež v pražské arcidiecézi a za Arcidiecézní centrum života mládeže Nazaret v Praze-Kunraticích. 10 let byl ředitelem Sekce pro mládež ČBK. Je členem tvůrčího týmu časopisu IN! a je autorem řady knih pro mladé a o pastoraci mládeže. Je popularizátor teologie těla sv. Jana Pavla II.

Mgr. S.M. Petra Dominika Konečná OSF, z kongregace Školských sester sv. Františka
Vystudovala institut psychologie v Římě na Gregoriánské universitě. Angažuje se ve formaci sester a mladých lidí. Po atestaci v roce 2013 pracuje jako klinický psycholog, aktuálně v Liberci. Dlouhodobě se věnuje psychoterapii zaměřené na práci s traumatizovanými osobami - domácí násilí, sexuální a psychické zneužívání.

Mgr. Hana Imlaufová

Speciální pedagog, rodinný psychoterapeut, manželský a rodinný poradce. Pracuje v Křesťanské pedagogicko-psychologické poradně v Praze. Kromě poradenské praxe se věnuje přednášení pro rodiče a pedagogy. Za totality se podílela na přípravě samizdatového časopisu pro mládež - Čtení do krosny. Nyní spolupracuje s několika křesťanskými periodiky, kde především odpovídá na dotazy z oblasti vztahů, sexuality a výchovy dětí. Je členkou Asociace manželských a rodinných poradců. Společně se svým manželem Petrem se již 27 let věnuje přípravám snoubenců na manželství v programu: Snoubenecká setkání v rodině. Také spolu přednášejí mládeži a manželům o lásce, partnerských vztazích a sexualitě. Je vdaná, má tři dospělé děti.